

Podle § f odst. 1. ad 3. c. n. z 15. září 1915, čís. 278 ř. z., společenství statků pro případ úmrtí podléhá poplatku dědickému, a to podle § 18 téhož nař. zpravidla veškeré jmění, zahrnuté do společenství statků, nehledě k případu prokazaného již knihovního vlastnictví, neb jedná-li se o hypotéckární pohledávku polovicí již na druhého manžela knihovně převedenou, neb jedná-li se o jmění movité, ohledně něhož spoluvlastnictví zemřelého manžela jest listinou prokázáno.

V uvážení těchto předpisů podléhají smlouvy o společenství statkovém mezi manželi tomuto zpoplatnění:

I. Smlouvy za života učiněné:

1. z movitého jmění vneseného škála II. (tedy z poloviční hodnoty vneseného oběma manželi);

2. ze jmění nemovitého poplatek převodní, ne však poplatek darovací, jelikož smlouvy ty jsou smlouvami úplatnými, a to i v tom případě, nebylo-li veškeré jmění vneseno; stačí byly-li určité celky jmění vneseny (nikoliv také jednotlivé věci) rozh. spr. s. z 8. 6. 1889 č. 2089 B 4737!

II. smlouvy pro případ úmrtí platné

zpoplatní se až při počátku své účinnosti, tedy při úmrtí, konkursu, rozluce, a to:

a) poplatkem z obohacení z celého vneseného jmění podle citovaného již § 18 (popl. novelly).

b) nemovitosti též poplatkem převodním.

Konečný úsudek, zda vhodno smlouvy o společenství statkovém zřizovati, dán jest srovnáním výhod smluv těchto proti jim nebezpečným důsledkům, ponecháváme-li stranou otázku zpoplatnění smluv těchto.

Výhody tyto nesporně jsou zde, předpokládají však nejen hospodářsky urovnané poměry finanční, nýbrž i jistou hospodářskou stabilitu a konservativnost, nedopouštějící náhlých a neočekávaných přesunů finančních.

Jen takový přirozený devoluční vývin hospodářských poměrů rodinných předpokládají manželé, uzavírajíce smlouvy o společenství majetkovém.

Není-li těchto předpokladů, jest nebezpečno smlouvy takové uzavírat i k nim raditi, a to tím méně, že obzvláště pokud se dluhů týče nebývá úmyslem stran společenství takové se všemi jeho důsledky uzavříti.

Bylo by rozhodně v každém případě svatou povinností notáře, důsledky tyto účastníkům náležitě vysvětliti, dříve než k uzavření smluv společenských dojde.

Je pravda, že leckteré ostří zákona lze otupiti smluvními ustanoveními, obzvláště vynětím určitých součástí majetku, jež společenství podléhati nebudou, že lze za oboustranného souhlasu smlouvy tyto rozvázati, po případě již ve smlouvě samé rozvázáni jich za určitých momentů (vedení exekuce na jmění jednoho z manželů, zavedení řízení vyrovnávacího atd. stanoviti, leč ustanovení smlouvy nesmí porušovati zásad a zákonných ideových předpokladů společenství statkového, obzvláště nelze učiniti výhrad ohledně převzetí dluhů neb závazků jinak, než zákonem jest stanoveno v neprospěch věřitelstva.

Tak nebylo by platno ustanovení, že aktiva mají býti společná, nikoliv však dluhy, neb část jich.

Zůstává přesto velmi mnoho choulostivých důvodů, pro které lze pouze zřídka k uzavírání smluv o společenství statkovém mezi manželi raditi, a to tím spíše,

že smlouvy tyto i já pokládám za přežilé, a ani praktickému životu, ani skutečné vůli kontrahentů neodpovídající.

Že však ještě dnes nalézáme přívržence smluv těchto, dokazuje polemika v N. Z. německých čl. notářů v r. 1923 svedená.

F. KOVÁŘ:

O působnosti notářů a advokátů podle daných zákonů a zvyklostí.

(Příspěvek k diskusi.)

V bývalé monarchii, na jejíž zákony jsme nastoupili, byla působnost notářů v době od r. 1781 do r. 1850 omezena.

Sbor advokátů, jejichž počet byl též omezen, žádal sice v r. 1826 a pak opět v r. 1840, aby k odstranění rozvětveného pokoutnictví bylo opatřeno, aby právně platné listiny sepisovali advokáti — než ale nejvyšší soud uznal, že zkušenost odporučuje organizaci notářů.

Tak se stalo po tehdejší převratu, když patrimoniální úřady přestaly a byly zavedeny státní soudy, že v r. 1850, 1854, 1855, 1860 a 1871 byla působnost notářů nově zorganizována a zdokonalena podle důvodových zpráv zákonodárných referentů z nezbytnosti přidělití sepisování smluv a jiných listin o právech soukromých právníkům odborníkům od vlády jmenovaným a pověřeným.

Důsledkem předpisu § 2 odst. 11 nesp. říz. o smluvní agendě a § 293 nesp. říz. o listinaření soudů, kde nejsou notáři a § 5 not. ř. z r. 1871 o povolení notářům sepisovati soukromé listiny mají býti notáři bez konkurence při sepisování soukromých listin o právních jednáních, neboť vzhledem ku ministerskému nařízení ze dne 28. června 1857 č. 114 ř. z. o pokoutnictví smí sepisovati takové listiny jen ten, koho k tomu zákon opravnil i není zákona, jenž by byl právo to vedle notářů přiznal také jiným (Kaserer, »Rukověť rak. justiční správy« II. sv. Vídeň 1883 — Šediva str. 95).

Avšak ve skutečnosti v těchto záležitostech s notáři konkurují advokáti s přibýváním jich velmi nadměrně a pak za nynější doby zase směle se vtírající nezdanění soukromníci.

Konkurenci s advokáty a soukromníky spoluzavinil výklad zákona z r. 1871 č. 76 ř. z. o povinném spise notářském ku platnosti některých právních činů, jelikož se obecně a zvláště od soudců a advokátů mělo a má za to, že sepisování soukromých listin o všech ostatních právních činech přes přesný předpis § 5 notář. řádu, o kterém ustanovení se namnoze ani neví, jest bez určitého povolení volným a spoluzavinili a spoluzavíňují i notáři, — svým povoláním na všechny strany ohlednější — že se zavčas nebránili a nebrání vůbec, nevyvolávajíce protiopatření od příslušných úřadů dozorcích ani u nejvyššího soudu, jehož judikát ze dne 10. ledna 1905 č. 398 z r. 1904 (v knize jud. č. 166) o volnějším výkladu smluv svatebních vyvolali advokáti v domněni, že jsou oprávněni sepisovati soukromé listiny též o smlouvách takových.

Než o oprávnění k tomu vyvolaný judikát ničeho nerozhoduje.

Ku sepisování listin o právních jednáních účastníků s různými i protichůdnými zájmy nejsou advokáti žádným daným zákonem připuštěni jako notářům nenáleží

zastupování ve věcech sporných a exekučních z povolání, leč s ohledem na § 40 notář. řádu a na dotyčné předpisy soudního řádu vždy jen výjimečně. Výmluva advokátů, že smluvní agenda není záležitost sporná, jest právě jen výmluvou, neboť o spor se nejedná, nýbrž jedná se o to, že advokáti při sepisování kontraktů osobují si právo manudukce čili vedení řízení mezi stranami různých i protichůdných zájmů na způsob notářů nebo soudců, což advokátům nepřísluší právě pro stěžejní zásadu jejich povolání ku jednostrannému zastupování podle § 8 adv. ř. a dále z důvodů druhé části prvního odstavce § 10 adv. ř., kde jest uveden předpis všeobecně, tedy v jakýchkoli věcech, rozumí se mimosporných, pozůstalostních, trestních, finančních, politických atd. o povinnosti advokátově zastupování neb udílení rady druhé straně odmítnouti, kdežto teprve druhá věta § 10 adv. ř. jedná zvlášť o tom, že advokát nesmí též oběma stranám v témže sporu sloužiti nebo raditi.

Z těchto důvodů jsou advokáti vylučitelní z projednávání pozůstalostí písemnými podáními za strany různých zájmů.

Protějškem § 40 notář. ř. je § 10 adv. ř. a pak s §§ 1, 3, 5, 52, 53 notář. ř. o povolání notářském obdoby § 8 adv. ř. o povolání advokátském, kterážto všecká zákonná ustanovení jest pročísti, prozkoumati a zkritikovat tak, že ze správného úsudku o tom musí výsledniti these zde hájená.

Neodborným je kritik, který prohlašuje za správné, že advokáti na základě zdánlivě neomezeného zastupovacího práva podle § 8 adv. ř. a přes omezovací povinnost u radění podle § 10 adv. ř. jsou tu pro žaloby i pro kontrakty i pro projednání pozůstalostí při účastnících různých zájmů — a který prohlašuje za nesprávné, když se konstatuje a reklamuje, že jasné znění notářského řádu § 1 (státně zřízené), § 5 (též se povoluje z povolání sepisovati soukromé listiny) a §§ 52, 53 (poučování a vedení řízení, tedy nikoli zastupování) přiděluje smluvní agendu a pro soudy pomocnou službu projednací jen notářům.

Činnost advokátů naznačuje se v advokátním řádě slovy »raditi« a »zastupovati«, — kdežto působnost notářů vyjadřuje se v notářském řádě slovy »poučovati«, vésti řízení (manudukovati).

Jest omylný názor, že by byla působnost jen notářů omezena a advokátů neomezena, že by v řízení nesporném byly zájmy stran jen souběžné a neprotichůdné a že by notář při sepisování soukromých listin účastníky zastupoval.

Tím méně je notář zastupuje při sepisování listin veřejných a při projednáních pozůstalostních, neboť vždy a všude vede jen řízení mezi stranami s poučením a výkladem vůči všem, aby každý z nich pochopil a aby žádný z nich nebyl zkrácen. — Rovněž sepis písemných podání děje se pouze důsledkem vedeného řízení a ač se nepřikládá plnomocenství, tu přece úřady dodávají vyřízení notáři jako státně ustanovenému a veřejně pověřenému funkcionáři dotyčné soukromoprávní jednání mezi účastníky vedoucím.

Notář upisuje, advokát vymáhá a soudce rozhoduje. Soudce je nad stranami, notář mezi stranami a advokát se stranou nebo při straně.

Návyk u sepisování soukromých listin advokáty vyvinul se následkem nastalé rakouské liberální éry zuvolněním dělitelnosti a prodejnosti rolnických usedlostí již

od let sedmdesátých minulého století, tak že by mohli advokáti namítati »vydržení«, ač-li to při původní a stále se opakující neoprávněnosti je vůbec možno a dovoleno.

Zvyklost drží se dále tím, že účastník mající svého advokáta hlavně ve věcech sporných, dává též u něho sepisovati návrhy soukromých listin a vede nebo posílá, — jak to též po většině činí realitní koncesionáři a jiní přerůzní přívrženci a pochvalovači advokátů, — druhé účastníky k advokátu, jenž také s nimi — třeba různých i protichůdných zájmů vůči onomu prvnímu účastníku a třeba těmto druhým účastníkům proti přesnému předpisu druhé části prvního odstavce § 10 advok. řádu právní poradu udíleti nemá — projednav anebo neprojednav po způsobu notáře nebo soudce právní záležitost listinnou kontraktní a vícestrannou, tuto pak prvnímu účastníku zastoupenému, jakž i druhým účastníkům, tímže advokátem zastoupenou býti nemajícím, provede a vybíře též od těchto účastníků poplatky podle procentuální sazby advokátské nelistinářské, neboť v žádném advokátském tarifu nebyla a není sazba za vyhotovení soukromých právních listin advokáty k tomu patrně nepovolanými a na tarif notářský nikde nepoukázanými.

Navyklým učiněno bylo obecně, zvláště velkoměstské, různými sprostředkovateli a peněžními ústavy zastoupenými tím kterým advokátem obraceti se k tomu ku sepisování právních listin a tak se navykla a rozšířila praxe, že se má mylně za to, že jsou zde advokáti k agendě listinářské a že notáři k tomu zákonem výhradně povoláni jsou dožadování jen o legalisace podpisů na spisech advokátských a venku, kde advokáti vodi strany ku legalisacím a k ověření soudním, předtiskující již i doložky legalisační a ověřovací a kde na venku soudní kanceláře jdou advokátům ochotně vsťříc, chodíce a jezdiče jim též na komise listinářské, — jsou notáři obcházení a tak smluvním účastníkům za zbytečné vystavování.

Další zvyklostí jest, že větší nebo menší statkáři neb obchodníci a živnostníci a pak vůbec lidé panovační a mající sklon ke sporování buď z očekávaného odborně straničtějšího posloužení a přející si, by ten druhý se podrobil jejich podmínkám, přinucují druhé kontrahenty ku svému advokátu, jenž, když tito druzí kontrahenti jim advokátem zastoupenou býti nemající, se nedostaví, jim vyhrožuje žalobou, takže se pak podrobí a podpíší mnozí ze slabosti a z bázně, opaku to důvěry; nebo když už je vše hotovo, se třeba hned anebo později sepíší a podají žaloby z těchto kontraktů zastoupenému proti těm druhým nezastoupeným, aniž by se soudy nad takovým činěním nějak pozastavovaly; § 40 notář. řádu pro advokáty neplatí a jejich druhá část první věty § 10 advok. řádu se vykládá benevolentně nebo se ani nevykládá ani třeba nezná vůbec.

Jest nehorázná navyklost, které se advokáti skoro šmahem dopouštějí, že předvolávají do svých kanceláří druhé účastníky smluvní a dávají od těchto podpisovati i vedlejší soukromé listiny ve prospěch prvých účastníků smluvních jako svých pravých zmocnitelů, záležitostí to často velmi důležité pro příští spory, kde se prokazují i jinaká svědectví, vydávají bez jakékoli pozastávky.

K odstanění této nepřístojnosti buďtež advokáti veřejně napomenuti příslušným dozočím úřadem v jeho věstníku.

Dle notářského i advokátského řádu dosavadního i budoucího, dokud se bude řádně rozeznávati zásadní pojem o zvláštním poslání a povolání notářském a advo-

kátském, je notářství neslučitelné s advokátským a to nejen na papíře zákona, nýbrž i po rozumu zákona při vykonávání praxe, tak že notář nemá napodobiti advokáta v jeho široké sféře zastupovací jednostranným poradením a navedením na místě objektivního poučení — a advokát nemá napodobiti notáře nebo soudce ve vedení řízení mezi stranami na místě jednostranného radění straně a zastupování strany.

Advokát, když a pokud nepůsobil jako advokát, může toho času, dokud není proti tomu odporujícího zákonného ustanovení, jako soukromník pro sebe i pro jiné sepisovati soukromé listiny právní jednostranné i vícestranné, co může činiti i jakýkoli jiný občan republiky, rovněž tak banky a nyní různé sekretariáty stran, pozemkové svazy a úřadovny ve svých oborech i úředník v peněžních a jiných ústavech, ale vždy bez povolení k tomu a bezúplatně.

Ona obvyklá konkurenční anomalie mezi notáři a advokáty dá se odstraniti tím, kde by notáři byli smluvní agendou přetíženi, že na takových místech má ministerstvo spravedlnosti v moci pouhým nařízením druhé, třetí a další místo notářské systemisovati a třeba pak advokáty, kteří by měli sklcn a mentalitu k agendě notářské a žádali by o to, při nedostatku způsobilých žadatelů ze stavu notářského dispensí od nyní předepsané aspoň dvouleté kandidátské praxe notářské tam za notáře jmenovati.

Vždy jest aspoň citově snesitelnější konkurence s příslušníky stejně oprávněnými z téhož stavu než s příslušníky jinak oprávněnými z jiného stavu.

Jest zjevné, že se nemá a nemůže jednat jen o osobu a zisk notářů a advokátů, nýbrž vždy a ve všem musejí býti kladeny do popředí požadavky potřebných a správných služeb občanské veřejnosti, k vůli které jsou notáři a advokáti zde a nikdy naopak.

Když notáři, jichž je toho času poměrně malý počet, nebudou chráněni od justiční správy a od soudů příslušným opatřením oproti zmíněným obvyklým, pak je marna sebe lepší konkurenční kvalifikace notářů, jelikož oni sami ku zamezení tak rozšířených škodlivin prostě nestačí. (Dokončení příště.)

Dr. KAREL MOTLÍK:

Rarita.

Srovnáme-li dosavadní ustanovení na př. práva knihovního, založeného na principu písemných podání stran — s požadavky formálními práva dědického, (na př. požadavky legalisace podpisu při postoupení třeba několika metrů čtverečních na ulici — i tedy při dispošici nucené — proti možnosti, disponovati jednoduchým podpisem třebas milionovými hodnotami v projednání pozůstalosti, bez jakýchkoliv předpisů o zjišťování totožnosti) dojdeme k tomu závěru, že stávající předpisy v právu dědickém mohly býti jen proto volnější, poněvadž byly sestavovány s předpokladem nutného ústního jednání mezi soudem (soudním komisařem) a stranami.

Dokud tudíž bude soud vydáváním odevzdací listiny, jež jest podle dosavadního práva listinou velmi důležitou — přejímáti třeba jen formální — zodpovědnost za správnost projednání, jest ustanovení o možnosti t. zv. písemného projednání (strany si projednávají pozů-

stalost samy) v odporu s duchem zákona. Mohl bych doložiti praktickými příklady, že na př. se může státi, že zmizí celé veliké dědictví, aniž by se dostalo na oprávněného dědice, a co více, aniž by tento oprávněný dědic mohl na někom požadovati náhrady. A to vše, — bohužel — stane se pod — bezděčnou ovšem a nevědomou — patronací soudu(!). Ale tato stránka není dnes předmětem mojí úvahy. Chtěl bych spíše poznati, jaký význam a důvod může míti ustanovení nové úpravy, podle níž strany mají možnost prohlásiti kdykoli v během řízení pozůstalostního, že si pozůstalost projednají samy.

Nedávná událost může být praktickým příkladem:

Notář, co soudní komisař obešle k projednání pozůstalosti jediné dva dědice. Každého zastupuje jiný advokát, a tito společně v den projednání zašlou notáři podání, že si jejich mandanti projednají pozůstalost sami.

Spisy jdou tudíž k soudu zpět; soud stanoví lhůtu 6 neděl. V této lhůtě dojde podání strany A, že dohody nelze docíliti a že tudíž žádá o projednání »úřední«.

K nově nařízenému soudním komisařem stání přinese advok. úředník nové podání obou stran, že si pozůstalost projednají samy. Spisy jdou opět k soudu, nová lhůta, lhůta projde úplně bezvýsledně.

Notář tudíž dostane spisy po třetí. Nařídí státní a čeká. Nepřijde nikdo. Na telefonický dotaz u jednoho ze zástupců se dozví, že podali právě nové podání, přímo soudu, že si pozůstalost projednají sami.

Dalším pokračováním prozatím sloužití nemohu, myslím však, že bude ještě dosti spletilé, protože zástupci obou stran neopomenou již nyní zdůrazňovati, že srovnáním dřívějšího a nynějšího textování příslušného předpisu vysvítá, že není možnou rozhodnouti, že jejich žádost o povolení lhůty k písemnému projednání pozůstalosti se zamítá, — ježto pro ono prohlášení nikde není stanovena lhůta.

Aby věc lépe vysvitla připojme k tomu, že v den, kdy bylo stanoveno třetí projednání pozůstalosti byl onen notář žádán význačnou akciovou společností o vedení protokolu valné hromady. Ježto doba, na niž valná hromada byla svolána, kolidovala náhodou s nařízeným rokem k projednání pozůstalosti — musel odmítnouti a samozřejmě ztrácí klienta.

Ale odmysleme si v této věci vůbec notáře. Dejme tomu, že pozůstalost bude projednávatí soud. Ani tam samozřejmě není času nazbyt. A zrovna tak, jako notáři, mohou i soudu strany oznámiti v poslední chvíli, že si pozůstalost projednají samy — a táhnouti věc způsobem shora uvedeným. A až přijde revise, shledá tolik a tolik nevyřízených kusů, a následky — pocítí ovšem soudce sám.

Jaký jest význam tohoto ustanovení, kromě toho, že může způsobiti nepříjemnosti a materiální škodu, každému jinému, jen ne tomu, kdo ho zneužívá?

Či snad ten, kdo ho zneužije bude také poškozen?

Jest sice ustanovení, že ze státních poplatků platí se — není-li výkaz poplatkový — do půl roku ode dne úmrtí předložen popl. úřadu úroky z prodlení, ale...

Upozorňoval jsem před nedávnem jistého velkopřemyslníka, který tímto a jinými podobnými způsoby protahuje projednání pozůstalosti svého příbuzného a spolumajitele firmy — na ono ustanovení a bylo mně řečeno: